

De Schaduw van Huttenkloas

Voorwoord

Dit verhaal, “De Schaduw van Huttenkloas” is een reis door zes hoofdstukken, van zijn armoedige begin tot zijn gruwelijke einde op het rad in 1775, en een nabeschouwing die vraagt wat zijn verhaal ons nu nog zegt.

Het verschijnen in de maand maart 2025 is een soort van inleiding op het komende ***theaterspektakel op Het Hulsbeek in Oldenzaal***, 250 jaar na zijn executie. Dat nieuws, nu ook gemeld door Tubantia, geeft deze uitgave een extra laag – een kans om niet alleen terug te kijken, maar ook vooruit, naar een Twente dat zijn schaduw herleeft in september.

Ik nodig je uit om met me mee te gaan, door de modder van Hengevelde naar het gerechtshuis van Oldenzaal, en te ontdekken wie Huttenkloas was – slachtoffer, dader, legende. Dit is geen lofzang, maar een schaduwverhaal, Wim Gaalman

Hoofdstuk 1: De Schaduw van Armoede

De wind gierde over de kale velden van Twente, een landschap van modderige paden en eenvoudige boerderijtjes, waar de rook uit schoorstenen traag opsteeg naar een grauwe hemel. Het was 18 juni 1710, en in een kleine hut in Beckum of Bentelo – de precieze plek is verloren gegaan in de nevelen van de tijd – werd een jongen geboren die later bekend zou worden als Klaas Annink, bijgenaamd Huttenkloas. Zijn ouders, Jannes Annink en Geertrui Sueters, waren arme lieden, hun dagen gevuld met het zware werk van het land en hun nachten met de zorg om een gezin dat altijd op de rand van honger balanceerde. Dit was het Twente van de 18e eeuw: een regio waar de grond hard was, de winters lang, en de kansen schaars. Hier, in de schaduw van armoede, begon het leven van een man wiens naam eeuwen later nog zou voortleven, niet als een held, maar als een symbool van de duisternis die wanhoop kan voortbrengen.

Twente stond aan de vooravond van verandering. Terwijl de rest van Europa langzaam ontwaakte uit de eeuwen van agrarische stilstand, begon hier de textielindustrie wortel te schieten. Linnen werd geweven in de kleine huisjes van boerenfamilies, de draden gesponnen door vrouwen en kinderen, terwijl mannen het land bewerkten of als dagloners werk zochten waar ze konden. Later kwam bombazijn, een stevige stof die de aandacht trok van kooplieden uit verre steden als Hannover en Amsterdam. In 1728 opende de eerste textielfabriek in Enschede haar deuren, een teken van een nieuwe tijd die de regio voorgoed zou veranderen. Maar voor de mensen zoals Klaas en zijn familie bracht deze vooruitgang weinig verlichting. Ongeveer veertig procent van de werkkraft in Twente was betrokken bij de textielproductie, vaak als thuiswevers die garen kregen van de ‘linnenrijders’ – rondtrekkende handelaren die de grondstoffen leverden en de afgewerkte doeken ophaalden voor een schamele betaling. Het was een systeem dat de rijken rijker maakte en de armen in hun plaats hield, een wrede cirkel van afhankelijkheid en uitbuiting.

Voor dagloners zoals de jonge Klaas was het leven een eindeloze strijd. Werk was seizoensgebonden – het planten en oogsten op de velden in de lente en herfst, of het sjouwen van balen stof voor de

wevers in de winter – en de lonen waren laag. Een dag zonder werk betekende een dag zonder brood, een nacht waarin de kou van de vloer door de dunne dekens heen kroop. De armoede was geen uitzondering, maar een risico dat altijd op de loer lag, zoals historicus Laurence Fontaine ooit treffend opmerkte: “In de 18e eeuw was armoede meer een risico dan een toestand.” Ziekte, een mislukte oogst, of een te groot gezin konden een huishouden in een oogwenk naar de afgrond duwen. In Twente, waar de bevolking groeide en de grond schaars werd, was dit risico des te groter. De kloof tussen de welgestelde boeren, met hun stenen huizen en volle schuren, en de keuterboertjes zoals de Anninks, die in lemen hutten woonden, was breed en onoverbrugbaar.

Klaas groeide op in een wereld waar overleven een kunst was. Zijn huis, een eenvoudige hut van leem en stro die zijn bijnaam ‘Huttenkloas’ zou inspireren, stond aan de rand van een gehucht, omringd door kale akkers en donkere bossen. Het bood weinig beschutting tegen de elementen: de wind floot door de kieren, en de regen druppelde soms door het dak van riet. Zijn ouders voedden hem met wat ze konden: brood, vaak droog en oud, soms met een lik boter als er een koe gemolken kon worden, en thee als het water gekookt kon worden boven een sputterend vuurtje. Vlees was een zeldzaamheid, een luxe die alleen op marktdagen of bij een bijzondere gunst op tafel kwam. Als jongen leerde hij al snel de waarde van een gevallen appel uit een boomgaard, een handvol graan dat per ongeluk op de weg bleef liggen, of een gestolen stuk hout voor het vuur. Het waren kleine overwinningen in een leven dat weinig ruimte bood voor vreugde.

Zijn jeugd was er een van harde lessen. De velden van Twente waren genadeloos, en de winters nog meer. Als kind rende hij misschien achter zijn vader aan, een magere man met ruwe handen, om te helpen met het werk op het land van een rijkere boer. Of hij zat naast zijn moeder, die met vermoeide ogen garen spon voor de linnenrijders, haar vingers rood en kapot van het werk. Er was geen school, geen tijd voor spel; het leven was werk, en werk was overleven. Toch waren er momenten van rust, misschien een avond waarop het gezin rond het vuur zat, de warmte gedeeld met een paar aardappelen die ze roosterden in de

as. Maar zelfs dan hing de schaduw van armoede boven hen, een stille dreiging die nooit verdween.

In 1734, op vierentwintigjarige leeftijd, trouwde Klaas met Aarne Spanjers, een vrouw uit dezelfde harde wereld. Ze was waarschijnlijk een dochter van een andere dagloner, haar handen even ruw als die van haar nieuwe echtgenoot, haar ogen gewend aan het zoeken naar kansen in een landschap dat die zelden bood. Samen vestigden ze zich in een klein boerderijtje ten noorden van Hengevelde, niet ver van waar hij was opgegroeid. Het was een eenvoudige plek, met een paar kippen die rondscharrelden en een lapje grond dat net genoeg opleverde om de honger op afstand te houden. Hun leven samen begon met hoop, zoals dat vaak gaat, maar al snel werd het een spiegel van zijn eigen jeugd. Vijf zonen werden geboren, hun kreten vulden de kleine hut, maar twee stierven jong, hun kleine lichamen niet bestand tegen de kou en de ontberingen van het bestaan. De oudste, Jan Berent, zou later naar Wieringen vertrekken en daar in 1793 sterven, een ander leven vinden ver van Twente. Maar in die vroege jaren was hij nog een kind dat naast zijn ouders opgroeide in de schaduw van dezelfde armoede.

Als dagloner zwierf Klaas over de velden en paden van Twente, zijn handen ruw van het werk, zijn rug gebogen onder de last van de dag. Soms vond hij werk bij een boer, het wieden van onkruid of het dorsen van graan onder een brandende zon. Soms hielp hij bij de wevers, sjouwend met zware balen stof die bestemd waren voor de markten van Goor of Oldenzaal. Maar het werk was onzeker, en de betaling vaak niet genoeg om zijn groeiende gezin te voeden. De textielindustrie groeide, met fabrikeurs – kooplieden die garen leverden aan thuiswevers – die hun rijkdom opbouwden in statige huizen, terwijl de arbeiders zoals Klaas worstelden om hun hoofd boven water te houden. Zijn dagen waren lang, zijn nachten kort, en de honger was een constante metgezel.

In deze wereld van schaarste begon de schaduw van armoede zijn keuzes te sturen. Het stelen van een bundel hout uit het bos, een paar aardappelen van een veld, of een verloren munt van een marktstalletje werd een manier om de dag door te komen. Het was geen groot kwaad, niet in zijn ogen, maar een noodzakelijkheid.

Historische verhalen uit Twente, zoals die bewaard zijn gebleven in lokale sagen, vertellen hoe dagloners vaak kleine diefstallen pleegden om te overleven. Klaas was geen uitzondering. Hij zag het misschien als een recht, een kleine compensatie voor een wereld die hem niets gaf. Maar waar anderen stopten bij deze kleine overtredingen, begon voor hem een pad dat dieper de duisternis in zou leiden.

De sociale spanningen in Twente waren voelbaar. De regio was arm, maar niet geïsoleerd. Reizende kooplieden trokken over de landweggetjes, hun wagens beladen met goederen, hun ogen waakzaam voor de gevaren die in de schaduwen loerden. Lokale overleveringen, zoals die opgetekend door Visit Twente, spreken van een angst die onder hen leefde – de angst voor mannen zoals Klaas, die in hun wanhoop een bedreiging vormden. Het was een tijd waarin de rechtspraak hard was en de straffen streng, maar de oorzaken van misdaad zelden werden aangepakt. Armoede werd niet gezien als een excuus, maar als een zwakte, en degenen die vielen werden vaak aan hun lot overgelaten. De gemeenschap keek neer op degenen die de wet overtraden, maar deed weinig om de omstandigheden te veranderen die hen daartoe dreven.

Voor Klaas Annink groeide de schaduw van armoede met de jaren. Zijn hut, zijn werk, zijn gezin – alles werd bepaald door de strijd om te overleven. De kleine diefstallen, geboren uit noodzaak, waren slechts het begin. Ze zouden plaatsmaken voor daden die zijn naam zouden doen voortleven in de geschiedenis van Twente, niet als een slachtoffer van zijn tijd, maar als een symbool van de duisternis die armoede kan voortbrengen. Terwijl de wind bleef waaien over de velden, en de rook uit zijn schoorsteen verdween in de grauwe lucht, begon Klaas een pad te bewandelen dat hem zou veranderen van een eenvoudige dagloner in Huttenkloas – een naam die zowel angst als fascinatie zou oproepen, tot aan de rand van het wiel waarop zijn leven zou eindigen.

Hoofdstuk 2: De Donkere Daden

De avonden in Twente waren stil, het soort stilte dat zwaar op de schouders drukte, slechts doorbroken door het ruisen van de wind

door de kale takken en het verre gehuil van een hond. In het kleine boerderijtje ten noorden van Hengevelde, waar Klaas Annink, beter bekend als Huttenkloas, met zijn vrouw Aarne en hun zonen woonde, brandde een zwak vuur. De vlammen wierpen dansende schaduwen op de lemen muren, maar ze konden de kou niet verdrijven die zich in de botten van het gezin had genesteld. Het was in deze schemerige wereld, waar honger een constante metgezel was, dat Klaas zijn eerste stappen zette op een pad dat hem van een eenvoudige dagloner zou veranderen in een naam die fluisterend werd uitgesproken, met angst en afschuw.

Zijn misdaden begonnen klein, zoals zo vaak het geval is. Een bundel hout, gestolen uit het bos van een rijke boer, verdween onder zijn mantel naar huis, waar het vuur een paar uur langer kon branden. Een paar aardappelen, heimelijk uit een veld gegraven, vulden de lege magen van zijn kinderen. Een verloren munt, gevallen uit de zak van een koopman op de markt van Goor, vond zijn weg naar Klaas' ruwe handen. Het waren geen grootse daden, geen overvallen die de streek zouden opschudden, maar stille overtredingen geboren uit noodzaak. In het Twente van de 18e eeuw waren zulke kleine diefstallen niet ongewoon. Dagloners zoals Klaas, gevangen in de schaduw van armoede, zagen het als een manier om te overleven, een stil verzet tegen een wereld die hen niets bood. Maar waar anderen hun grenzen kenden, begon voor Klaas een duisternis te groeien die niet meer te beteugelen was.

De eerste tekenen van zijn escalatie kwamen toen hij niet langer alleen stal om te overleven, maar om iets meer te grijpen dan het leven hem had gegeven. De bossen rond Bentelo en Hengevelde, met hun kronkelende paden en donkere schaduwen, werden zijn jachtterrein. Reizigers die 's avonds laat over de landweggetjes trokken, hun wagens beladen met goederen, begonnen verhalen te vertellen over een man met een bijl, een schim die uit het niets opdook en verdween met wat hij kon dragen. Lokale sagen, later opgetekend door kroniekschrijvers, spraken van een angst die zich verspreidde onder de kooplieden die Twente doorkruisten. "Pas op voor de wegen bij nacht," waarschuwden ze elkaar, "want daar loert Huttenkloas." Het was een naam die nog geen gezicht had, maar

wel een reputatie begon te krijgen – een reputatie die met bloed zou worden bezegeld.

De eerste moord kwam onverwacht, maar niet zonder reden. In zijn kleine boerderijtje woonde een familielid, een man die in de streek bekendstond als Pompen-Herman. Hij was een neef of zwager, de details vervaagd door de tijd, maar zijn aanwezigheid in het huishouden van Klaas bracht spanningen met zich mee. Herman was wantrouwig, zijn ogen volgden Klaas als die 's nachts thuiskwam met gestolen goederen, zijn vragen werden scherper naarmate de buit groeide. Misschien dreigde hij de autoriteiten te waarschuwen, of misschien eiste hij een deel van wat Klaas had verzameld. Wat het ook was, op een koude nacht – de datum verloren in de geschiedenis – pakte Klaas zijn bijl, een werktuig dat hij ooit gebruikte om hout te hakken voor het vuur. De slag was snel, het geluid gedempt door de dikke muren van de hut. Pompen-Herman viel neer, zijn bloed sijpelde in de aarden vloer, en met hem verdween de eerste barrière tussen Klaas en de afgrond.

Het lichaam werd haastig begraven, waarschijnlijk in het bos achter het huis, waar de grond zacht genoeg was om te graven. Aarne, stil en medeplichtig, hielp hem misschien, haar handen trilden terwijl ze de sporen uitwisten. Hun zonen, nog jong, sliepen of hielden zich stil, zich niet bewust van de verschuiving die in hun vader plaatsvond. Voor Klaas was het geen moment van triomf, maar een noodzakelijke daad, een manier om zijn geheim te bewaren en zijn familie te beschermen. Maar de moord op Pompen-Herman was een poort die, eenmaal geopend, niet meer gesloten kon worden. De schaduw van armoede had hem tot diefstal gedreven; nu dreef de schaduw van zijn eigen daden hem verder de duisternis in.

Jaren verstreken, en de kleine diefstallen maakten plaats voor gedurfde overvallen. Klaas begon samen te werken met zijn vrouw en hun oudste zoon, Jannes, die inmiddels oud genoeg was om de harde lessen van zijn vader te leren. Het gezin werd een eenheid van misdaad, hun banden gesmeed in gedeelde wanhoop en gedeeld gevaar. Ze loerden op reizigers, kooplui die te voet of met een kar over de eenzame wegen trokken, hun zakken gevuld met munten van de markten in Oldenzaal of Enschede. Een overval was simpel: een snelle slag met de bijl, een greep naar de buit, en een

vlucht terug naar de hut. De buit was zelden groot – een paar gulden, een zak graan, een mantel – maar het was genoeg om de honger te stillen en de illusie van controle te voeden.

Maar het was de moord op Wilhelm Stint, een kousenkoopman uit Hannover, die Huttenkloas' naam voorgoed in de annalen van Twente zou schrijven. Het was 1774, een jaar waarin de winter hard toesloeg en de markten bruisden van activiteit. Wilhelm, een man van middelbare leeftijd met een zware tas vol kousen en munten, trok door Twente op weg naar huis na een succesvolle handelsdag in Goor. Hij zocht onderdak voor de nacht en klopte aan bij de hut van Klaas, niet wetend dat hij zijn eigen doodvonnis tekende. De deur ging open, en Klaas, met een glimlach die zijn ogen niet bereikte, liet hem binnen. Wat er die nacht gebeurde, is gehuld in speculatie, maar de uitkomst is duidelijk. Wilhelm werd met een bijl neergeslagen, zijn lichaam haastig verborgen – sommige verhalen zeggen in een ondiep graf achter de hut, andere beweren dat het in stukken werd gesneden en verspreid over het land. Zijn tas werd doorzocht, zijn kleren werden uitgetrokken, en zijn geld werd verdeeld onder het gezin.

De moord was slordig, en dat zou Klaas' ondergang worden. Hij droeg de kleren van Wilhelm, een jas te fijn voor een dagloner, en gebruikte zijn munten zonder voorzichtigheid. Het was een daad van overmoed, een misrekening die de aandacht trok van degenen die Wilhelm zochten. Maar in die eerste dagen na de moord voelde Klaas misschien een zeldzame triomf. De buit was groter dan ooit tevoren, genoeg om zijn gezin wekenlang te voeden, genoeg om de schaduw van armoede even te verdrijven. Toch was het een tijdelijke overwinning, want met elke daad groeide de kans dat de wereld terug zou slaan.

De donkere daden van Huttenkloas verspreidden angst door Twente. Kooplieden vermeden de wegen rond Hengevelde en Bentelo, hun verhalen over een bijlzwaiende schim voedden de lokale sagen. “Hij komt uit het niets,” fluisterden ze, “en neemt alles wat je hebt.” Voor de mensen in de dorpen was hij een spook, een man die de grens tussen slachtoffer en monster had overschreden. Maar voor Klaas zelf was het misschien nog steeds een strijd om te overleven, een strijd die hij alleen kon winnen door anderen te laten

verliezen. Zijn vrouw en zoon, medeplichtig in zijn misdaden, deelden die strijd, hun handen even besmeurd als de zijne.

Terwijl de nachten langer werden en de wind kouder, bleef de hut van Huttenkloas staan, een stille getuige van de duisternis die binnen groeide. De bijl, ooit een werktuig van arbeid, was nu een wapen van dood, en de schaduw van zijn daden strekte zich uit over Twente, een schaduw die uiteindelijk zijn eigen val zou inluiden. Want in een wereld waar armoede regeerde, was er geen ontsnapping aan de consequenties van wat hij had gedaan – niet voor hem, niet voor zijn gezin, en niet voor degenen die zijn pad kruisten.

Hoofdstuk 3: De nacht na de moord

De lemen hut in Hengevelde kraakte onder een bulderende wind, de koude lucht sneed door de kieren en rukte aan het strodak dat half was ingestort. Binnen sputterde een armzalig haardvuur, de vlammen wierpen flikkerende schaduwen op de muren, maar konden de bijtende kilte niet verdrijven. Klaas Annink zat ineengedoken op een wankele kruk, zijn ruwe handen om de steel van zijn bijl geklemd, het blad nog dik met opgedroogd bloed van

Wilhelm Stint. Zijn ogen, dof en uitgeput, staarden naar de gloed, terwijl de stank van bloed en zweet de kleine ruimte vulde. Aan de overkant stond Aarne Spanjers, zijn vrouw, kaarsrecht bij de tafel, haar magere armen over elkaar geslagen, haar scherpe ogen priemend door het schemerlicht. Haar haar hing los, wild als de storm buiten, en haar lippen waren een strakke lijn van staal.

De stilte in de hut was drukkend, een spanning die de lucht deed trillen, alleen onderbroken door het knetteren van het vuur en het rauwe gehoeft van Jannes, hun oudste zoon, dat door de dunne wanden sneed. Aarne verbrak de stilte, haar stem hard en scherp als een mes, zonder een greintje warmte.

“Zit daar toch nig zo te jank'n, Kloas,” beet ze hem toe, haar ogen vernauwd tot spleten. “Ie hebt den koopman ofmaakt en noe zit ie hier as 'n geslaag'n hoond met den biel. Stoa op man en doo wat !”

Klaas keek op, zijn gezicht vertrok van schrik en woede, maar hij hield zijn mond even dicht. Toen gromde hij, zijn stem schor en laag: “Het is gebeurd, den Wilhelm is vot. Wie hebt te ett'n , de jongs kriej't nie'je klee. Dat wol ie toch? Dat heb ik veur oons all'n doan.”

Aarne lachte kort, een harde, bittere lach die door de hut sneed. Ze stapte naar hem toe, haar laarzen bonkten op de aarden vloer, en ze boog zich voorover tot haar gezicht vlak bij het zijne was. “Veur oons all'n ? Hoal astebleef oene bek dicht met dat gezeik, Kloas, wat bi'j toch nen slapp'n kearl e wodd'n.”

Klaas sprong op, zijn schaduw torende tegen de muur, en hij zwaaide de bijl omhoog, zijn vuist wit van spanning. “Wat möss'n wie dan aans?” brulde hij, zijn stem brak bijna. “Het is oons recht !”

Aarne deinsde geen centimeter terug. Ze plantte haar handen in haar zij, haar ogen flitsten van minachting, en haar stem werd een koude, snijdende sneer.

“Oons recht ? Neum ie dat recht, ie'j stomm'n os? En Pompen-Herman dan? Den sleug ie ook kapot met den biel, oon's eeg'n blood, umdat hee oene bielhouwerie wa deur kreeg. Het wot hier nen groot'n chaos en ie graaft oons steeds deeper de grond in met eelk'n bielslag. Ze komt oons haal'n en dan is't zeker oene schuld.”

Klaas liet de bijl zakken, zijn arm trilde, en hij stapte dichterbij, zijn adem zwaar. "Zeg ie dan wa'k aans har mutt'n doon, "siste hij, zijn tanden op elkaar geklemd. "Joar'nlang sloof ik mie oet veur aal dee rieke klootzakk'n, dag in dag oet, en wat kreeg'n wie ? Nen leuge maag en nen koale vloer. Dit .. ,” hij schopte tegen de losse plank waar de kist onder lag, "dit hoalt oons in het leaw'n. Di's precies wa'w neudig hebt !"

Aarne greep de rand van de tafel en smiet de gescheurde doek naar hem toe, haar stem bulderde nu door de hut. "In leaw'n? Hool astebleef op met dat gejaank, Kloas ! Dit hölt oons nig in leaw'n, dit slept ons met noar het gaalg'nveald. Ie deankt dat gin means het hef zeen ? Dat ze nig komt kiek'n woar den koopman blif ?

Hij liet de bijl vallen, het metaal kletterde op de grond, en hij greep haar bij de arm, zijn vingers groeven in haar vel. "Ze komt nig," snauwde hij, zijn ogen wild. "Gin means heft zeen. Den koopman was geels alleen, gin mens weet dat e hier was. Wie verbraant ziene klee en wie goat gewoon saam'n deur, Aarne, zoas wie't aaltied hebt e doan. Saam'n !"

De wind loeide harder, blies een laag koude lucht door de hut, en het vuur flakkerde, bijna uit. Jannes hoestte weer, een scherp, rauw geluid dat hen beiden stil deed vallen. Klaas staarde naar de bijl op de grond, zijn ogen donker van een stille wanhoop. Aarne bleef staan, onwrikbaar, haar schaduw groot en onverbiddelijk tegen de muur. Buiten hilde de storm, en binnen groeide een andere storm – een die hen beiden zou opslokken, lang voor de gerechtsdienaars hun deur zouden intrappen.

Hoofdstuk 4: De Val

De herfst van 1774 bracht een kille wind naar Twente, die door de kale takken van de bossen rond Hengevelde en Bentelo floot en de modderige paden hard maakte onder de voeten van reizigers. In de kleine hut van Klaas Annink, beter bekend als Huttenkloas, hing een gespannen stilte. De moord op Wilhelm Stint, de kousenkoopman uit Hannover, lag nog vers in het geheugen van

het gezin – een daad die hen een kortstondige rijkdom had gebracht, maar ook een onzichtbare strop om hun nek had gelegd. Klaas droeg de jas van de koopman, een te fijne mantel voor een dagloner, en zijn vrouw Aarne telde de munten die ze uit zijn tas hadden gehaald. Hun zoon Jannes, nu een jonge man met de harde ogen van zijn vader, hield de bijl schoon die hun leven had veranderd. Ze dachten dat de schaduw van hun daden hen niet zou achtervolgen, maar in Twente begint de val van een man vaak met de stappen van een ander.

Die ander was Wilhelm Stint's vader, een koppige man uit Hannover wiens leven in duigen lag sinds zijn zoon niet was teruggekeerd van zijn handelsreis. Wilhelm was een betrouwbare koopman, iemand die altijd zijn route volgde en zijn familie op de hoogte hield. Toen de dagen verstreken zonder bericht, groeide de onrust in het hart van de oude man. Hij kende de gevaren van de weg – rovers, wilde dieren, ongelukken – maar iets in hem fluisterde dat dit anders was. Met een tas vol proviand en een vastberaden tred vertrok hij naar Twente, vastbesloten om zijn zoon te vinden, levend of dood. Zijn reis bracht hem over de stoffige wegen en door de marktstadjes waar Wilhelm handel had gedreven, zijn vragen scherp als een mes: "Heeft iemand mijn zoon gezien? Een koopman met kousen, een man met een vriendelijke lach?"

In Goor, waar Wilhelm voor het laatst was gezien, begonnen de antwoorden vorm te krijgen. Een markthandelaar herinnerde zich de koopman, zijn tas zwaar van de verkoop, zijn stemming opgewekt na een goede dag. "Hij ging naar het noorden," zei de man, wijzend naar de weg die naar Hengevelde leidde. "Hij zocht onderdak voor de nacht." Een andere reiziger, een voerman met een kar vol graan, voegde een detail toe dat de oude Stint deed verstijven: "Ik zag hem praten met een man bij een hut, een kerel met een ruwe stem en een bijl aan zijn zijde." Het was een vage beschrijving, maar genoeg om de vader een richting te geven. Hij volgde het pad, zijn ogen speurend naar sporen, zijn hart bonzend van hoop en vrees.

Het was op een koude ochtend, de mist nog dik over de velden, dat Wilhelm Stint's vader de hut van Huttenkloas bereikte. Hij klopte op de deur, zijn stem hees van dagenlang roepen. Aarne opende, haar gezicht bleek en haar ogen waakzaam, maar ze liet hem binnen –

een fatale vergissing. Binnen zat Klaas bij het vuur, zijn houding nonchalant, maar zijn handen rusteloos. De oude man keek rond, zijn blik scherp, en toen zag hij het: de jas die over een stoel hing, de mantel die zijn zoon had gedragen op de dag dat hij vertrok. Het was geen vergissing mogelijk – de stof, de snit, de kleine scheur bij de mouw die Wilhelm zelf had gerepareerd. “Die jas,” zei hij, zijn stem trillend van ongeloof, “die is van mijn zoon. Waar is hij?”

Klaas’ gezicht verstrakte, zijn ogen vernauwden zich tot spleetjes. Hij mompelde iets over een reiziger die de jas had achtergelaten, een zwak excuus dat in de lucht bleef hangen als rook. Maar de oude Stint liet zich niet afschepen. Hij stapte dichterbij, zijn vinger wijzend naar de mantel, zijn stem nu luider: “Je liegt! Mijn zoon zou die jas nooit afstaan. Wat heb je met hem gedaan?” Aarne probeerde tussenbeide te komen, haar woorden onsamenhangend, maar de confrontatie escaleerde snel. Klaas stond op, zijn bijl binnen handbereik, maar de oude man was geen zwakke prooi. Hij stormde naar buiten, schreeuwend om hulp, zijn kreten echoënd over de velden tot ze de oren bereikten van een passerende boer.

De boer, nieuwsgierig en gealarmeerd, bracht het nieuws naar de autoriteiten in Oldenzaal, waar de rechtspraak van Twente zetelde. Een kleine groep gerechtsdienaars, gewapend met musketten en touwen, trok naar de hut van Huttenkloas. Ze troffen Klaas aan, nog steeds in de jas van Wilhelm, zijn handen besmeurd met de sporen van zijn misdaad. Aarne stond zwijgend naast hem, haar ogen neergeslagen, terwijl Jannes probeerde te vluchten, maar werd gegrepen in het bos achter de hut. De oude Stint wees naar de jas, zijn stem gebroken maar vastberaden: “Dit is het bewijs. Hij heeft mijn zoon vermoord.” Er werd geen lichaam gevonden – niet die dag – maar de jas en het geld dat in de hut werd ontdekt, munten die Wilhelm bij zich had gedragen, waren genoeg. Huttenkloas’ val was begonnen.

Ze sleepten hem naar Oldenzaal, de stad waar misdadigers werden berecht en gestraft. Daar, in een donkere cel onder het gerechtshuis, werd Klaas vastgeketend in een stoel die later zijn naam zou dragen: de “Stoel van Huttenkloas.” Het was geen gewone stoel, maar een wrede uitvinding, met ijzeren banden die zijn armen en benen op hun plaats hielden, zijn lichaam gedwongen

in een houding van onderwerping. De stoel, nu een relikwie in het Palthehuis Museum, was ontworpen om weerstand te breken, een symbool van de onverbiddelijke rechtspraak van de 18e eeuw. Gedurende 114 dagen zat hij daar, zijn wereld gereduceerd tot de koude stenen muren en het schrapen van zijn eigen adem.

De ondervraging begon bijna onmiddellijk. De gerechtsdienaars, gehuld in donkere mantels, stelden hun vragen met een kille precisie. “Waar is Wilhelm Stint? Wat heb je met hem gedaan?” Klaas zweeg aanvankelijk, zijn lippen stijf op elkaar, zijn ogen gericht op een punt in de verte. Maar stilte was geen schild tegen wat volgde. Marteling was een geaccepteerde praktijk in die tijd, een middel om de waarheid te ontlokken, en Huttenkloas zou het voelen. Ze begonnen met de duimschroeven, kleine ijzeren werktuigen die zijn vingers pletterden tot hij schreeuwde van pijn. Toen dat niet genoeg was, brachten ze de tangen, gloeiend heet van het vuur, en trokken ze aan zijn vlees. Het was een trage, systematische aanval op zijn lichaam en geest, een proces dat dagen, weken, maanden duurde.

Aarne werd apart ondervraagd, haar eigen marteling dreigend maar nog niet begonnen. Jannes, jong en bang, hield het korter vol; zijn bekentenis kwam na een paar slagen met de zweep, zijn woorden een onsamenhangend relaas van de nacht dat Wilhelm stierf. Maar Klaas, de spil van hun misdaden, hield stand langer dan verwacht. Het was pas na 114 dagen, toen zijn lichaam gebroken was en zijn geest wankelde op de rand van waanzin, dat hij sprak. “Ik heb hem gedood,” mompelde hij, zijn stem schor en hol. “Met de bijl. Achter de hut.” Hij bekende niet alleen de moord op Wilhelm, maar ook die op Pompen-Herman en anderen, reizigers wier namen verloren waren gegaan in de chaos van zijn daden. Het was een litanie van bloed, een verhaal dat de ondervragers zowel fascineerde als afstootte.

De bekentenis was het einde van zijn verzet, maar niet van zijn straf. De “Stoel van Huttenkloas” had haar werk gedaan, zijn wil gebroken en zijn lot bezegeld. Wilhelm Stint’s vader, die in Oldenzaal was gebleven om gerechtigheid te zien, hoorde de woorden met een mengeling van opluchting en verdriet. Zijn zoon was dood, begraven in een ongemarkeerd graf, maar de man die

hem had gedood zou boeten. Voor Klaas was de val volledig: van een schaduw in de nacht naar een gevangene in ketens, zijn naam nu een vloek op de lippen van degenen die hem ooit hadden gevreesd.

Terwijl de winter over Twente neerdaalde, bleef de stoel leeg achter, een stille getuige van de man die hij had gebroken. De rechtspraak had haar prooi, en de volgende stap zou de zwaarste zijn.

Huttenkloas' schaduw, ooit een dreiging in de bossen, was nu gevangen in steen en ijzer, wachtend op het oordeel dat zijn leven zou beëindigen.

Hoofdstuk 5: Het Proces van de Eeuw

De winter van 1775 daalde neer over Oldenzaal, een stadje in Twente waar de stenen muren van het gerechtshuis grijs en koud stonden onder een loodzware hemel. Binnen die muren, in een cel waar de damp van zijn adem tegen de ijskoude stenen condenseerde, zat Klaas Annink, beter bekend als Huttenkloas. Na 114 dagen in de “Stoel van Huttenkloas,” zijn lichaam gebroken door marteling en zijn geest uitgeput door pijn, had hij bekend: de moorden op Wilhelm Stint, Pompen-Herman, en anderen wier namen verloren waren in de chaos van zijn criminele leven. Zijn vrouw Aarne en zoon Jannes, medeplichtig in zijn daden, zaten apart gevangen, hun lot onlosmakelijk verbonden met het zijne. Maar het was Klaas, de man wiens naam fluisterend door Twente ging, die nu voor de rechters zou verschijnen in een proces dat de streek nog lang zou heugen.

Oldenzaal was het centrum van de rechtspraak in Twente, een stad waar misdadigers uit de omliggende dorpen werden gebracht om te worden berecht. Het gerechtshuis, een somber gebouw met smalle ramen, stond als een symbool van de harde hand van de wet in de 18e eeuw. De rechters, gekleed in zwarte toga's met witte kragen, waren mannen van aanzien – landheren, kooplieden, en kerkelijke figuren – die de orde handhaafden in een tijd waarin misdaad werd gezien als een zonde tegen God en mens. Hun rechtspraak was niet gebaseerd op genade, maar op straf, en hun methoden waren onverbiddelijk. Marteling had de bekentenis van Huttenkloas afgedwongen, en die bekentenis zou nu de basis vormen van het proces dat hem wachtte. Verdediging, zoals we dat nu kennen,

bestond niet; de beschuldigde stond alleen, zijn lot in handen van mannen die al overtuigd waren van zijn schuld.

De zaal waar het proces plaatsvond was klein, de lucht zwaar van de geur van kaarsvet en ongewassen lichamen. Op een koude ochtend in februari 1775 werd Klaas binnengebracht, zijn handen gebonden met touw, zijn voeten slepend over de stenen vloer. Zijn eens krachtige gestalte was nu gebogen, zijn gezicht getekend door de martelingen van de afgelopen maanden – blauwe plekken, littekens van de gloeiende tangen, en ogen die hol en leeg stonden. Achter hem volgden Aarne en Jannes, beiden mager en bleek, hun hoofden gebogen alsof ze de blikken van de toeschouwers wilden ontwijken. De zaal vulde zich met een menigte: boeren uit Hengevelde, kooplieden uit Goor, en zelfs Wilhelm Stint's vader, die met gekruiste armen voorin zat, zijn ogen strak op Klaas gericht. Het was geen proces voor de vorm; het was een schouwspel, een publieke afrekening met een man wiens schaduw te lang over Twente had gehangen.

De hoofdrechtter, een man met een scherpe neus en een stem als een kerkklok, opende de zitting met een luide slag van zijn hamer. "Klaas Annink, bijgenaamd Huttenkloas," begon hij, "u bent beschuldigd van diefstal, roof, en moord, misdaden die de vrede van deze streek hebben verstoord en de levens van onschuldigen hebben genomen. Wat hebt u te zeggen?" Er was geen ruimte voor ontkenning; zijn bekentenis, afgedwongen onder marteling, lag al op tafel, opgeschreven in kriebelig handschrift door een klerk. Klaas hief zijn hoofd, zijn stem schor en zwak. "Ik heb gedaan wat ik zei," mompelde hij, "maar ik deed het om te leven." Het was geen pleidooi voor genade, maar een verklaring, een laatste poging om de rechters te laten zien dat armoede hem had gedreven. De zaal mompelde, maar de rechter zweeg, zijn gezicht onbewogen.

De aanklager, een magere man met een bijbel in de hand, stapte naar voren en las de aanklachten voor. "De moord op Wilhelm Stint, een koopman uit Hannover, met een bijl in uw eigen huis. De moord op Pompen-Herman, een familielid, uit hebzucht en angst voor verraad. Diefstallen van reizigers op de wegen van Twente, te talrijk om te tellen. En medeplichtigheid van uw vrouw en zoon in deze goddeloze daden." Elk woord viel als een steen, en de menigte

leunde voorover, hun ogen glinsterend van afschuw en fascinatie. Wilhelm Stint's vader stond op, zijn stem trilde van woede: "Hij droeg de jas van mijn zoon! Hij stal zijn leven en liet mij met niets!" De rechter sloeg opnieuw met zijn hamer, maar de emotie in de zaal was voelbaar, een golf van haat die Klaas overspoelde.

Er was geen verdediging, geen advocaat om zijn zaak te bepleiten. In de 18e-eeuwse rechtspraak werd de bekentenis als koning gezien, en die van Huttenkloas was onomstotelijk. De rechters overlegden kort, hun stemmen laag en onverstaanbaar, terwijl Klaas roerloos stond, zijn ogen op de grond gericht. Aarne en Jannes kregen dezelfde behandeling: hun medeplichtigheid werd vastgesteld door hun eigen bekentenissen, afgedwongen met dreiging van marteling voor Aarne en slagen voor Jannes. Het proces duurde slechts een dag, een snelle afhandeling die paste bij de efficiëntie van een systeem dat geen twijfel duldde. Toen de zon onderging achter de torens van Oldenzaal, sprak de hoofdrechtter het vonnis uit.

"Klaas Annink, voor uw misdaden tegen God en mens, zult u worden geradbraakt tot de dood erop volgt," verkondigde hij, zijn stem galmend door de zaal. "Uw lichaam zal worden tentoongesteld, een waarschuwing voor anderen." Radbraken was een gruwelijke straf, een methode waarbij de ledematen van de veroordeelde werden gebroken met een zware knuppel, het lichaam vastgebonden op een wiel, tot de dood kwam als een trage, pijnlijke genade. Voor Aarne was het vonnis milder, maar nog steeds dodelijk: "Aarne Spanjers, u zult worden gewurgd en uw lichaam begraven." Jannes, jong maar schuldig, kreeg een ander lot: "Jannes Annink, u zult worden geradbraakt, gelijk uw vader." De menigte hield de adem in, een mengeling van tevredenheid en afschuw op hun gezichten.

Klaas reageerde niet, zijn gezicht een masker van uitputting. Aarne liet een zachte snik horen, haar handen trillend in haar schoot, terwijl Jannes zijn hoofd liet hangen, zijn jeugd verloren in de schaduw van zijn vaders daden. Wilhelm Stint's vader knikte zwijgend, zijn ogen nat maar zijn kaak strak. Het vonnis was gevallen, en met het geluid van de hamer die voor de laatste keer sloeg, eindigde het proces van Huttenkloas. Maar het was meer

dan een oordeel; het was een gebeurtenis die Twente zou markeren, een proces dat de eeuwen zou overstijgen als een symbool van gerechtigheid en wreedheid.

De voorbereidingen begonnen onmiddellijk. Buiten het gerechtshuis werd een schavot gebouwd, een houten platform met een wiel in het midden, omringd door palen waaraan de lichamen zouden worden tentoongesteld. Het nieuws verspreidde zich snel, gedragen door kooplui en boeren die de markten afliepen. “Huttenkloas wordt geradbraakt,” fluisterden ze, hun stemmen een mengeling van opwindning en angst. Duizenden zouden komen kijken, aangetrokken door de belofte van een spektakel dat zelden werd gezien. De Oprechte Haarlemsche Courant zou later verslag doen van de executie, een teken dat de zaak nationaal belang had gekregen. Voor de rechters was het een triomf, een voorbeeld van hun macht; voor de mensen van Twente was het een afsluiting, een manier om de schaduw die hen had geteisterd te verdrijven.

In zijn cel bracht Klaas zijn laatste dagen door, geketend en alleen. De “Stoel van Huttenkloas” stond leeg, een stille getuige van zijn val, terwijl de geluiden van hamers en timmerlieden door de muren drongen. Hij at weinig, zijn lichaam te zwak om het brood te verteren dat hem werd gebracht. Misschien dacht hij aan de hut waar het allemaal begon, aan de armoede die hem had gedreven, aan de bijl die zijn lot had bepaald. Misschien was er spijt, of alleen maar leegte. Maar wat hij ook voelde, het zou verloren gaan in de storm die kwam – een storm van gerechtigheid, wraak, en publieke honger naar zijn einde.

Terwijl de dag van de executie naderde, groeide de spanning in Oldenzaal. De schaduw van Huttenkloas, ooit een dreiging in de nacht, was nu een gevangene van de dag, zijn naam een echo die door de straten galmde. Het proces van de eeuw was voorbij, maar het laatste hoofdstuk van zijn verhaal stond nog te wachten, geschreven in bloed op het wiel van zijn ondergang.

Hoofdstuk 6: De Laatste Dagen

De ochtend van 13 september 1775 brak aan boven Oldenzaal met een hemel zo grijs als de stenen van het gerechtshuis. Een koude wind trok door de straten, rammelend aan de luiken van huizen waar de mensen zich klaarmaakten voor een dag die ze niet snel zouden vergeten. Buiten de stadsmuren, op een open veld nabij het schavot, groeide een menigte – boeren uit Hengevelde, kooplieden uit Goor, vrouwen met kinderen op de arm, allen samengekomen om getuige te zijn van het einde van Klaas Annink, beter bekend als Huttenkloas. Zijn vrouw Aarne Spanjers en hun zoon Jannes zouden met hem sterven, hun lot bezegeld door het vonnis van het proces dat Twente nog wekenlang in zijn greep had gehouden. Dit was geen gewone executie; het was een spektakel, een publieke afrekening met een man wiens schaduw te lang over de regio had gehangen.

Het schavot stond klaar, een ruw houten platform met een wiel in het midden, omringd door palen waarop de lichamen zouden worden tentoongesteld. De beul, een brede man met een kap over zijn gezicht, controleerde zijn gereedschap: een zware ijzeren knuppel, de randen dof van gebruik, en touwen om de veroordeelden vast te binden. Duizenden toeschouwers hadden zich verzameld, hun stemmen een laag gonzen dat zwol naarmate de klokken van de kerk twaalf uur sloegen. Onder hen stond Wilhelm Stint's vader, zijn gezicht getekend door verdriet, maar zijn ogen droog – hij was gekomen om gerechtigheid te zien, niet om te rouwen. Voor hem, en voor velen, was dit het moment waarop de angst die Huttenkloas had gezaaid eindelijk zou worden begraven.

Klaas werd als eerste naar buiten gebracht, zijn handen en voeten gebonden met dik touw, zijn lichaam een schim van wat het ooit was. De 114 dagen in de “Stoel van Huttenkloas” hadden hun tol geëist: zijn rug was krom, zijn armen dun en beurs van de ijzeren banden, zijn gezicht een masker van littekens en holle ogen. Hij strompelde over het pad naar het schavot, geflankeerd door gerechtsdienaars die hem met musketten in bedwang hielden. De menigte joelde, een golf van kreten – “Moordenaar!” “Duivel!” – die over hem heen spoelde. Hij keek niet op, zijn blik gericht op de

grond, alsof hij de wereld al had verlaten nog voor de eerste slag zou vallen.

Aarne volgde, haar stappen traag en onzeker, haar magere gestalte gehuld in een versleten jurk. Haar haar, ooit netjes gevlochten, hing nu in slierten om haar gezicht, en haar ogen waren rood van tranen die ze niet langer kon bedwingen. Achter haar kwam Jannes, amper twintig, zijn jeugd verloren in de misdaden van zijn ouders. Hij worstelde tegen de touwen, zijn stem schreeuwend in een laatste opstand: "Ik wilde dit niet!" Maar zijn woorden verdronken in het rumoer van de menigte, die geen medelijden kende voor de zoon van Huttenkloas. Samen beklommen ze het schavot, drie figuren in een tragedie die nu haar climax bereikte.

De hoofdrechtter, dezelfde man die het vonnis had uitgesproken, stapte naar voren, zijn zwarte toga wapperend in de wind. Hij las de aanklachten nogmaals voor, zijn stem luid en onverbiddelijk: "Klaas Annink, voor moord en roof, veroordeeld tot radbraken. Aarne Spanjers, medeplichtig, veroordeeld tot wurging. Jannes Annink, medeplichtig, veroordeeld tot radbraken." De menigte zweeg even, de woorden zwaar in de lucht, voor ze opnieuw losbarstte in geschreeuw en gejuich. Dit was geen rechtspraak om te begrijpen; het was rechtspraak om te straffen, een ritueel dat de orde herstelde in een wereld die Huttenkloas had ontwricht.

Aarne werd als eerste uitgevoerd, haar straf milder dan die van haar man en zoon, maar niet minder definitief. De beul bond een touw om haar nek, zijn handen snel en geoefend, en trok het strak terwijl ze op een kruk stond. Haar ogen zochten Klaas, een laatste blik van angst en liefde, voor de kruk werd weggeslagen. Haar lichaam schokte kort, een zachte kreun ontsnapte haar lippen, en toen was ze stil, haar hoofd slap hangend in de strop. De menigte keek toe, sommigen met afgewende ogen, anderen met een grimmige voldoening. Haar lichaam werd losgemaakt en opzij gelegd, een stille prelude op wat komen zou.

Jannes was de volgende, zijn jonge lichaam vastgebonden op het wiel. Het radbraken begon met een ceremoniële precisie: de beul hief de knuppel, de menigte hield de adem in, en de eerste slag viel op zijn rechterarm. Het geluid van brekend bot echode over het

veld, gevolgd door een schreeuw die de lucht verscheurde. Slag na slag volgde – zijn benen, zijn linkerarm, zijn ribben – tot zijn lichaam een gebroken hoop was, zijn kreten vervaagd tot zwakke snikken. De beul eindigde met een genadeslag op zijn hoofd, en Jannes' leven eindigde in een stilte die zwaarder was dan het lawaai ervoor. Zijn lichaam bleef op het wiel, bloed druppelend op het hout, een waarschuwing voor de jeugd van Twente.

Toen was het Klaas' beurt, het hoogtepunt van de dag. Hij werd op het wiel gebonden, zijn armen en benen gespreid, zijn borst bloot onder een gescheurd hemd. De menigte leunde voorover, hun ogen glinsterend van een morbide fascinatie. De beul stapte naar voren, de knuppel zwaar in zijn handen, en begon. De eerste slag brak zijn rechterbeen, een doffe krak die door merg en been ging. Klaas schreeuwde niet; zijn lippen persten zich op elkaar, zijn ogen sloten zich, alsof hij de pijn naar binnen keerde. De tweede slag trof zijn linkerarm, de derde zijn ribben, elke klap een symfonie van vernietiging. Het radbraken was een langzame dood, bedoeld om te straffen en te tonen, en de beul nam zijn tijd. Bot na bot versplinterde, zijn lichaam werd een groteske vorm, maar hij leefde nog, zijn adem rappend en moeizaam.

De menigte keek toe, sommigen juichend, anderen stil, hun gezichten bleek van de gruwel. Wilhelm Stint's vader stond roerloos, zijn handen tot vuisten gebald, zijn ogen strak op Klaas gericht. Na wat een eeuwigheid leek, hief de beul de knuppel voor de genadeslag, een zware slag op Klaas' hoofd die zijn schedel verbrijzelde. Het was voorbij. Zijn lichaam, gebroken en levenloos, hing slap op het wiel, bloed sijpelend in de aarde eronder. De stilte die volgde was oorverdovend, een moment van collectieve ontlading na uren van spanning.

De lichamen van Klaas en Jannes werden op palen gebonden, tentoongesteld aan de rand van Oldenzaal als een macabere waarschuwing. Aarne's lichaam werd begraven in een ongemarkeerd graf, haar naam snel vergeten door degenen die haar hadden gezien sterven. De menigte verspreidde zich langzaam, hun stemmen gedempt, hun gedachten vol van wat ze hadden aanschouwd. Voor velen was het gerechtigheid; voor anderen een herinnering aan de wreedheid van hun tijd. De

Oprechte Haarlemsche Courant berichtte later over de executie, een nationaal verslag van een lokale tragedie, terwijl kooplieden het verhaal verder droegen over de grenzen van Twente.

In de dagen die volgden, werd de hut van Huttenkloas verlaten, een stille ruïne aan de rand van Hengevelde. De “Stoel van Huttenkloas” bleef achter in het gerechtshuis, een relikwie van zijn val, later tentoongesteld in het Palthehuis Museum als een stille getuige van zijn einde. De schaduw die hij had geworpen trok weg, maar liet een litteken achter in Twente – een verhaal van armoede, misdaad, en straf dat de eeuwen zou overleven.

Voor Wilhelm Stint's vader was er geen vreugde, alleen een lege stilte toen hij terugkeerde naar Hannover, zijn zoon verloren maar zijn dood gewroken. Voor de mensen van Twente was het een afsluiting, een moment waarop de angst werd begraven met de man die haar had gebracht. En voor Klaas Annink, Huttenkloas, waren dit de laatste dagen – een einde in pijn en bloed, een schaduw die eindelijk werd uitgedoofd onder de grijze hemel van Oldenzaal.

Hoofdstuk 7: Een Schaduw die blijft

De wind blies zacht over het veld buiten Oldenzaal, waar op 13 september 1775 de lichamen van Klaas Annink, beter bekend als Huttenkloas, en zijn zoon Jannes op palen waren tentoongesteld, hun gebroken gestalten een grimmige waarschuwing aan de menigte die langzaam uiteenging. Aarne Spanjers, gewurgd en begraven in een ongemarkeerd graf, was al uit het zicht verdwenen, haar naam een fluistering die vervaagde in de koude septemberlucht. De executie had een einde gemaakt aan hun levens, een bloedige punt achter een verhaal dat Twente jarenlang in angst had gehouden. Maar het einde van Huttenkloas was niet het einde van zijn schaduw. Die bleef hangen, geworteld in de grond van Twente, en groeide uit tot iets dat zowel werd gevreesd als omarmd, een legende die de eeuwen zou overstijgen.

In de dagen na de executie werd de hut van Huttenkloas, een eenvoudige lemen woning ten noorden van Hengevelde, een stille ruïne. De mensen van het dorp meden de plek, hun ogen afgewend

van de donkere deuopening alsof de geest van Klaas daar nog loerde met zijn bijl in de hand. Kinderen durfden er niet te spelen, en boeren ploegden hun velden liever in een wijde boog eromheen. Maar de stilte duurde niet lang. Verhalen begonnen te circuleren, eerst als gefluister op de markten van Goor en Oldenzaal, later als volwaardige sagen die werden verteld bij het haardvuur.

“Huttenkloas komt nog steeds ’s nachts,” zeiden de ouderen, hun stemmen laag en ernstig, “zijn bijl glinstert in het maanlicht, klaar om te slaan.” Het was een waarschuwing voor de jeugd, een les in gehoorzaamheid, maar ook een manier om de angst levend te houden, een echo van de man die ooit over de landweggetjes had geheerst.

De “Stoel van Huttenkloas” werd het tastbare symbool van zijn nalatenschap. Na de executie bleef het wrede meubelstuk achter in het gerechtshuis van Oldenzaal, haar ijzeren banden nog warm van Klaas’ 114 dagen van opsluiting en marteling. Het was geen gewone stoel, maar een instrument van straf, ontworpen om het lichaam te breken en de wil te verpletteren. Toen het gerechtshuis zijn deuren sloot, werd de stoel overgebracht naar het Palthehuis Museum, waar hij nu staat als een stille getuige van een duister verleden. Bezoekers kijken ernaar met een mengeling van fascinatie en afschuw, hun vingers aarzelend boven het koude metaal. De museumgidsen vertellen het verhaal met een zachte stem: hoe Huttenkloas daar zat, zijn botten gekraakt, zijn bekentenis afgedwongen, zijn schaduw voor altijd vastgeketend aan dat ene object. Het is meer dan een relikwie; het is een poort naar de 18e eeuw, een tijd waarin gerechtigheid wreed was en genade zeldzaam.

Maar de nalatenschap van Huttenkloas is niet alleen een kwestie van angst en straf. In een onverwachte draai heeft zijn naam een moderne wedergeboorte gevonden, niet in de schaduw van misdaad, maar in het licht van een biermerk. Huttenkloas Bier, gebrouwen in Twente, draagt zijn naam met een knipoog naar de geschiedenis. Het logo, geïnspireerd door de beruchte stoel, siert de flessen, en de website vertelt zijn verhaal met een vleugje trots: “Een man die vocht tegen de armoede, hoe verkeerd ook, verdient een plek in onze cultuur.” Het bier, een stevige blonde of donkere stout, wordt geschonken in cafés van Enschede tot Almelo, waar drinkers toasten op een legende die zowel afschrikt als intrigeert.

Het is een vreemde wending, een crimineel die een merk wordt, maar het past bij Twente – een regio die haar geschiedenis niet verbergt, maar omarmt, zelfs de donkere stukken.

De lokale sagen hebben Huttenkloas verder vereeuwigd. Visit Twente beschrijft hem als een schim die reizigers terroriseerde, een man met een bijl die uit de bossen sprong om te stelen en te doden. “Pas op voor de wegen bij Bentelo,” waarschuwen de verhalen, “want daar dwaalt zijn geest nog steeds.” In 2009 bracht de Almelose muzikant Alexander Schoemaker een cd uit, *De Ballade van Huttenkloas*, waarin zijn leven op rijm werd gezet, een melancholische melodie die de tragiek van zijn bestaan vastlegde. Deze culturele uitingen, van liederen tot vertellingen, tonen hoe Huttenkloas meer werd dan een misdadiger; hij werd een symbool, een spiegel waarin Twente haar eigen strijd met armoede en rechtvaardigheid weerspiegeld zag.

Voor de mensen van de 18e eeuw was zijn dood een opluchting, een einde aan de angst die de wegen onveilig maakte. Kooplieden zoals Wilhelm Stint's vader konden weer reizen zonder over hun schouder te kijken, hun wagens beladen met goederen die niet langer een prooi waren voor een bijlzwaiende schim. Maar de herinnering aan Huttenkloas vervaagde niet. Zijn executie, verslagen in de *Oprechte Haarlemsche Courant*, bereikte zelfs de steden buiten Twente, een nationaal verhaal van misdaad en straf. De publieke fascinatie, die duizenden naar zijn radbraken had getrokken, bleef hangen, gevoed door de gruwelijkheid van zijn einde en de vragen die hij achterliet: was hij een monster, of een man die brak onder de last van zijn tijd?

In de eeuwen die volgden, werd zijn verhaal een deel van de identiteit van Twente. Historici wijzen op de sociale context – de armoede, de opkomst van de textielindustrie, de harde rechtspraak – als verklaring voor zijn daden. Hij was niet uniek; dagloners overal in Europa worstelden met dezelfde ontberingen, en velen vervielen tot kleine misdaden. Maar Huttenkloas ging verder, zijn bijl een symbool van een wanhoop die overging in wreedheid. Zijn nalatenschap is dubbel: een waarschuwing tegen de gevolgen van misdaad, maar ook een herinnering aan een samenleving die haar armen liet vallen tot ze geen andere uitweg zagen.

Vandaag wandelen toeristen door Twente, hun ogen gericht op de bossen waar hij ooit loerde, hun oren gespits op de verhalen die gidsen vertellen. De “Stoel van Huttenkloas” trekt jaarlijks bezoekers naar het Palthehuis, een tastbare link naar een man die zowel slachtoffer als dader was. Het biermerk groeit in

populariteit, een commerciële draai aan een duister verleden, terwijl lokale kunstenaars en schrijvers zijn naam blijven gebruiken om de geschiedenis levend te houden. In Hengevelde, waar zijn hut ooit stond, is weinig meer over dan een vage herinnering, maar de schaduw blijft – niet als een dreiging, maar als een verhaal dat verteld moet worden.

Voor Wilhelm Stint's familie vervaagde de pijn met de generaties, hun verlies een voetnoot in het grotere relaas van Huttenkloas. Voor Twente werd hij een legende, een man wiens leven en dood de complexiteit van menselijkheid blootlegden: hoe armoede kan corrumperen, hoe straf kan genezen en afschrikken tegelijk. Zijn schaduw is geen vloek meer, maar een erfenis, een deel van de ziel van een regio die haar verleden niet vergeet.

Terwijl de wind nog steeds over de velden van Twente waait, draagt hij de echo van zijn naam mee – Huttenkloas, de dagloner, de moordenaar, de legende. De “Stoel van Huttenkloas” staat stil in het museum, het bier vloeit in de glazen, en de sagen leven voort in de stemmen van vertellers. Zijn laatste dagen waren een einde, maar zijn schaduw blijft, een blijvende herinnering aan een man die in de duisternis viel, en een wereld die hem daar liet liggen.

Nabeschouwing

Toen de laatste echo's van de kreten van Klaas Annink, beter bekend als Huttenkloas, wegstierven op dat open veld in Oldenzaal op 13 september 1775, leek het alsof Twente een hoofdstuk afsloot. De beul legde zijn knuppel neer, de menigte verspreidde zich over de modderige paden naar huis, en de lichamen van Klaas, Aarne Spanjers en hun zoon Jannes werden achtergelaten als stille getuigen van een gerechtigheid die even wreed als onverbiddelijk was. Maar zoals de wind de rook van een gedoofd vuur blijft dragen, zo bleef de schaduw van Huttenkloas hangen – niet alleen in de bossen van Hengevelde en Bentelo, maar in de harten en verhalen van de mensen die zijn tijd overleefden, en zelfs in de onze, eeuwen later. Dit boek heeft zijn leven ontrafeld, van de armoede die hem vormde tot de misdaden die hem definieerden, en van de val die hem brak tot de nalatenschap die hem onsterfelijk maakte. Maar wat betekent het allemaal, nu de stof van de geschiedenis zich over zijn botten heeft gelegd?

Het verhaal van Huttenkloas begint waar zoveel tragedies beginnen: in de schaduw van armoede. Geboren in 1710 in een Twente dat worstelde met de overgang van een agrarische naar een pre-industriële wereld, was Klaas een kind van zijn tijd. De textielindustrie groeide, de bevolking zwol aan, en de kloof tussen rijk en arm werd een afgrond waarin dagloners zoals hij dreigden te verdwijnen. Zijn leven – een hut van leem en stro, een dieet van brood en aardappelen, een gezin dat hij amper kon voeden – was geen uitzondering, maar een regel. Historici zoals Laurence Fontaine hebben ons geleerd dat armoede in de 18e eeuw geen vaste toestand was, maar een risico dat altijd op de loer lag, klaar om toe te slaan bij de minste tegenslag. Voor Klaas was die tegenslag alledaags: een winter zonder werk, een oogst die mislukte, een kind dat stierf aan de kou. Zijn eerste diefstallen – een bundel hout, een paar munten – waren geen daden van kwaad, maar van overleving, een stille schreeuw tegen een wereld die hem geen andere uitweg bood.

Maar waar anderen stopten, ging Klaas verder. De moorden op Pompen-Herman en Wilhelm Stint, en de overvallen op reizigers die

Twente doorkruisten, markeerden een grens die hij overschreed, een punt waarop wanhoop omsloeg in wreedheid. Was het hebzucht? Angst? Of een verwrongen gevoel van macht in een leven dat hem anders machteloos liet? Zijn bijl, ooit een werktuig van arbeid, werd een symbool van zijn ondergang, een verlengstuk van een man die geen andere manier zag om zijn gezin te redden. Aarne en Jannes, medeplichtig in zijn daden, volgden hem in die duisternis, hun banden gesmeed door gedeelde armoede en gedeeld bloed.

Hun verhaal is tragisch, niet omdat het uniek is, maar omdat het zo universeel is – een familie die samen viel omdat ze geen andere keuze zagen.

De val van Huttenkloas, gedreven door de vastberadenheid van Wilhelm Stint's vader en bevestigd door de "Stoel van Huttenkloas," onthult een andere kant van de 18e eeuw: de rechtspraak. In een tijd waarin marteling een geaccepteerd middel was om de waarheid te achterhalen, en verdediging een luxe die de beschuldigde niet werd gegund, was gerechtigheid een eenzijdig spel. De 114 dagen die Klaas in die stoel doorbracht, zijn botten gekraakt en zijn geest gebroken, waren geen zoektocht naar waarheid, maar een ritueel om schuld te bevestigen. Zijn proces in Oldenzaal, een dag van aanklachten zonder weerwoord, en zijn executie door radbraken, waren bedoeld om te straffen en af te schrikken, niet om te begrijpen. Voor de rechters was hij een monster; voor de menigte een spektakel. Maar voor ons, met de afstand van eeuwen, rijst de vraag: was hij alleen schuldig, of droeg de samenleving die hem liet vallen ook een deel van de last?

De executie zelf, een gruwelijk schouwspel dat duizenden trok, legt de publieke honger naar straf bloot. Het radbraken van Klaas en Jannes, de wurging van Aarne, en de tentoonstelling van hun lichamen waren meer dan een einde; het was een catharsis, een manier om de angst die Huttenkloas had gezaaid te verdrijven. Wilhelm Stint's vader, die toekeek terwijl de beul zijn werk deed, vond misschien een vorm van vrede, maar geen vreugde. De menigte, juichend en zwijgend tegelijk, zag gerechtigheid, maar ook wreedheid – een spiegel van hun eigen tijd, waarin leven en dood dicht bij elkaar lagen.

De Oprechte Haarlemsche Courant bracht het nieuws naar de rest van de Republiek, een nationaal verslag van een lokale tragedie, en toch bleef het verhaal van Huttenkloas geworteld in Twente, een litteken in het landschap dat niet zou helen.

Zijn nalatenschap, zoals beschreven in het laatste hoofdstuk, is misschien wel het meest intrigerende deel van dit verhaal.

De “**Stoel van Huttenkloas**,” nu in het Palthehuis Museum, trekt nog steeds ogen die proberen te begrijpen wie hij was. De lokale sagen houden zijn naam levend als een waarschuwing en een legende.

En dan is er **Huttenkloas Bier**, een moderne draai die zijn duistere faam omzet in iets alledaags, een toast op een man die zowel wordt gevreesd als gevierd.

Het is een paradox: een crimineel die een cultureel icoon wordt, een schaduw die zowel afstoot als aantrekt. In Twente, waar geschiedenis geen museumstuk is maar een levend verhaal, past deze dualiteit.

Huttenkloas is geen held, maar ook geen simpele schurk; hij is een reflectie van een regio die haar verleden omarmt met al zijn littekens.

Heeft “De Schaduw van Huttenkloas” je geraakt? Waardeer je dit verhaal over Twente’s duistere verleden? Overweeg dan een kleine bijdrage aan Natuurrijk De Höfte in Oldenzaal, een plek die de natuur en geschiedenis van onze streek koestert.

NL91 RABO 0149 3948 10 tnv De Höfte

Alvast bedankt – zo blijft Twente leven, net als de schaduw van Huttenkloas.

Wim Gaalman